

УДК 338.24.021.8

Шира Т.Б.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування,
Українська академія друкарства

Shyra Taras,
PhD in Economics, Associate Professor,
Department of Financial and Economic Security,
Accounting and Taxation,
Ukrainian Academy of Printing

ДЕТЕРМІНАНТИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шира Т.Б. Детермінанти формування та функціонування системи корпоративної безпеки підприємства. Сьогодні важливість вирішення проблеми корпоративної безпеки усвідомлена перш за все представниками підприємницьких кіл, які є основними ініціаторами її вирішення шляхом активізації наукових досліджень. Швидка та складно передбачувана зміна умов функціонування більшості українських підприємств не дає змогу забезпечувати належний рівень безпеки виключно за рахунок набутого досвіду. Застосування ж теоретичних напрацювань закордонних науковців обмежене внаслідок суттєвої відмінності перш за все національної моделі корпоративного управління. Обґрунтовано власне визначення корпоративної безпеки як діяльності, спрямованої на досягненні взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливорює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства. Доведено, що забезпечення належного рівня корпоративної безпеки є можливим лише за умови створення системи корпоративної безпеки. В основі формування та функціонування системи корпоративної безпеки має лежати визначення детермінантів, які уможливають виконання ключових завдань.

Ключові слова: корпорація, корпоративна безпека, безпека, загроза, інтерес, система, підприємство.

Шира Т.Б. Детерминанти формування та функціонування системи корпоративної безпеки підприємства. Сьогодні важливість рішення проблеми корпоративної безпеки осознана прежде всего представителями предпринимательских кругов, которые являются основными инициаторами ее решения путем активизации научных исследований. Быстрая и сложно предсказуемая смена условий функционирования большинства украинских предприятий не позволяет обеспечивать надлежащий уровень безопасности исключительно за счет приобретенного опыта. Применение же теоретических разработок зарубежных ученых ограничено вследствие существенного отличия прежде всего национальной модели корпоративного управления. Обосновано собственное определение корпоративной безопасности как деятельности, направленной на достижение взаимосогласованных корпоративных интересов путем эффективного использования имеющихся ресурсов и защиты от негативного воздействия угроз, что делает возможным формирование безопасных условий для устойчивого развития предприятия. Доказано, что обеспечение надлежащего уровня корпоративной безопасности является возможным лишь при условии создания системы корпоративной безопасности. В основе формирования и функционирования системы корпоративной безопасности должно лежать определение детерминантов, которые делают возможным выполнение ключевых заданий.

Ключевые слова: корпорация, корпоративная безопасность, безопасность, угроза, интерес, система, предприятие.

Shyra Taras. Determinants of the formation and functioning of the enterprise corporate security system. Today the importance of solving the problem of corporate security is realized primarily by representatives of the business community, the main initiators of its solution by enhancing scientific research. A quick and difficult predictable change in the operating conditions of the majority of Ukrainian enterprises does not allow ensuring an adequate level of security solely due to the experience gained. The application of the theoretical developments of foreign scientists is limited due to the substantial differences in the first place the national model of corporate governance. To substantiate the theoretical foundations of ensuring the corporate security of Ukrainian enterprises, the following methods have been applied: induction and deduction, comparison and systematization in the study of the essential characteristics of the terms “corporate enterprise security” and “determinant”; synthesis and analysis – to substantiate the composition of the determinants of the formation and operation of the corporate security system of the enterprise; morphological analysis – to clarify the content of the key tasks of the enterprise corporate security system; graphic – for visual presentation of theoretical and methodological material; abstract logical – for theoretical generalizations and conclusions of the study. The own definition of corporate security as an activity aimed at achieving mutually agreed corporate interests through the effective use of available resources and protection from the negative impact of threats, makes it possible to create safe conditions for the sustainable development of an enterprise. It is proved that the provision of an adequate level of corporate security is possible only under the condition of creating a corporate security system. The basis of the formation and operation of the corporate security system should be based on the definition of determinants. These determinants include: the specifics of the financial and economic activities of the enterprise; degree of aggressiveness of the external environment; interaction with external security actors; consolidation of participants to ensure the security of the enterprise the content of each determinant is substantiated. It has been proven that their use allows defining the parameters of the future corporate security system and is decisive in making the necessary changes in its future operation. A list of key tasks of the corporate security system has been formed. The possibility of fulfilling the tasks of corporate security through the use of determinants at the stages of the formation and operation of the corporate security system of the enterprise has been substantiated.

Key words: corporation, corporate security, security, threat, interest, system, enterprise.

Постановка проблеми. Умови ведення бізнесу в нашій країні змусили суб'єктів господарювання вдосконалити або інстинктивно створити системи безпеки різних рівнів складності. Їх завдання різняться від фізичного захисту території до здійснення ділової розвідки та вжиття контррозвідувальних заходів. Характерною є суттєва відмінність щодо ресурсного та організаційного забезпечення, інтенсивності взаємодії з правоохоронними органами та результативності дій суб'єктів безпеки. Спільним є усвідомлення, що лише через забезпечення безпеки є можливість збереження та розвитку бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням забезпечення безпеки підприємств багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, зокрема Л. Абалкін, О. Ареф'єва, І. Білько, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, З. Герасимчук, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, В. Ковальов, Г. Коза-

ченко, О. Ляшенко, В. Мунтян, Є. Олейніков, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Франчук, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Ярочкін. Однак доцільно відзначити недостатню увагу науковців, приділену розгляду поняття «корпоративна безпека» та визначенню детермінантів формування й функціонування системи корпоративної безпеки підприємства.

Формулювання завдання дослідження. Мета статті полягає у визначенні детермінантів формування та функціонування системи корпоративної безпеки українських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений науковий пошук дав змогу виявити, що проблемі забезпечення корпоративної безпеки не приділяється належної уваги. Так, сьогодні існує лише декілька визначень цього терміна, а теоретико-методологічні підходи, методичні основи та практичні рекомендації перебувають на стадії формування. Наприклад, проци-

туємо два визначення корпоративної безпеки. В науковій роботі П. Кравчука цей термін визначено як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз, що гарантує найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку» [2, с. 166], тобто автор акцентує увагу на важливості захисту бізнесу та ефективному використанні наявних ресурсів. В. Франчук розуміє корпоративну безпеку як «стан корпоративної системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію власних інтересів» [4 с. 162], наголошуючи на важливості формування системи корпоративної безпеки для ефективної протидії загрозам.

У своєму дослідженні вважаємо за доцільне, формулюючи визначення корпоративної безпеки, спиратися на сутність двох базових понять, таких як «безпека» та «корпорація». Отже, корпоративну безпеку, на нашу думку, можна визначити як діяльність, спрямовану на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливує формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства.

Досягнення та підтримання належного рівня корпоративної безпеки, тобто такого рівня, який забезпечує стійкість підприємства, стабільність його фінансово-господарської діяльності та досягнення інтересів учасників [3, с. 24], є можливими за умови створення системи корпоративної безпеки, яка повинна спиратись на певні детермінанти.

Ідея вилічення детермінантів належить О. Ілляшенко [1, с. 4–7], яка визначала їх зміст та можливість застосування стосовно процесу побудови системи економічної безпеки підприємства. Беручи за основу такий підхід, вважаємо виділені О. Ілляшенко детермінанти («розмір підприємства; привабливість підприємства для рейдерів; сприятливість інституційного середовища; мінливість зовнішнього середовища; чітка ідентифікація загроз стану та діяльності підприємства» [1, с. 4–7]) такими, що потребують уточнення та зміни стосовно корпоративної безпеки. Перш за все хочемо зазначити, що не лише розмір підприємства, але й специфіка його фінансово-господарської діяльності суттєво впливають на формування системи безпеки. Наприклад, ювелірне підприємство може провадити діяльність як суб'єкт малого бізнесу, але система безпеки буде на порядок складнішою порівняно з великими підприємствами не лише за рахунок посиленого фізичного захисту, але й з огляду на необхідність здійснення конкурентної розвідки стосовно оновлення дизайну продукції конкурентами та захисту власних розробок. Не вважаємо за доцільне наводити аргументи стосовно кожної виділеної детермінанти, адже можемо запропонувати власний перелік:

- специфіка фінансово-господарської діяльності підприємства;
- ступінь агресивності зовнішнього середовища;
- взаємодія із зовнішніми суб'єктами безпеки;
- консолідація учасників щодо забезпечення безпеки підприємства.

Специфіка фінансово-господарської діяльності повинна визначати складність, організаційну структуру та ресурсне забезпечення системи корпоративної безпеки.

Специфіка пов'язана з видами економічної діяльності, які здійснює підприємство, необхідністю та рівнем захисту всіх об'єктів та кожного окремо, динамікою обсягів виробництва основних видів продукції (виконаних робіт та наданих послуг), впливом сезонних факторів, концентрацією об'єктів у межах визначеної території або їх віддаленістю, характером зовнішньоекономічної діяльності та рівнем державного регулювання.

Основні параметри системи корпоративної безпеки визначаються також рівнем агресивності зовнішнього середовища, тобто негативним впливом загроз, які виникають як результати дії чи бездіяльності суб'єктів зовнішнього середовища (споживачі, конкуренти, постачальники, представники місцевих органів влади, профспілки, громадські організації, державні органи влади). Ступінь агресивності визначає необхідність формування системи корпоративної безпеки певного рівня складності та відповідного організаційного й ресурсного забезпечення.

За результатами вивчення практичного досвіду життя захисних заходів українськими підприємствами можна стверджувати, що ефективно протидіяти всім загрозам в межах окремо взятого підприємства неможливо. Хибною є думка про те, що великі підприємства виключно через масштаб їх діяльності та наявні ресурси здатні захистити себе від усіх загроз. Більш коректно говорити, що типові загрози для малого суб'єкта господарювання не можуть спричинити суттєве зростання небезпеки щодо великого підприємства. Водночас існує обернена залежність: окремі загрози не можуть виникати щодо малого підприємства, але можуть стати причиною суттєвого зниження рівня безпеки для великих. Наприклад, ймовірність того, що об'єктом рейдерської атаки стане мале підприємство, досить низька, але вона зростає в декілька разів щодо середнього чи великого, яке характеризується покращенням основних показників діяльності та опосередкованою увагою до проблем забезпечення безпеки бізнесу. В умовах національної економіки без тісної співпраці із зовнішніми суб'єктами безпеки (йдеться перш за все про правоохоронні органи та приватні охоронні структури) досить складно забезпечити належний рівень захисту. Окрім цього, така співпраця уможливує зниження ризиків під час вжиття захисних заходів шляхом передачі відповідальності за окремі сфери захисту зовнішнім суб'єктам безпеки.

Остання детермінанта нами визначена як консолідація учасників щодо забезпечення безпеки підприємства. Серед завдань корпоративної безпеки, перелік яких нами буде сформовано в подальшому, доцільно виділити таке, що пов'язане з узгодженням інтересів учасників. Воно є особливо актуальним, але фактичні параметри корпоративного управління на українських підприємствах вказують на домінування великих акціонерів, їх суттєвий вплив на менеджерів та ігнорування прав та інтересів мінотаріїв. За таких початкових умов виконання зазначеного вище завдання суттєво ускладнюється. Отже, ця детермінанта полягає в об'єднанні всіх учасників для формування надійної та життєздатної системи корпоративної безпеки.

На нашу думку, визначені детермінанти уможливають забезпечення корпоративної безпеки на необхідному для функціонування та розвитку рівні (рис. 1).

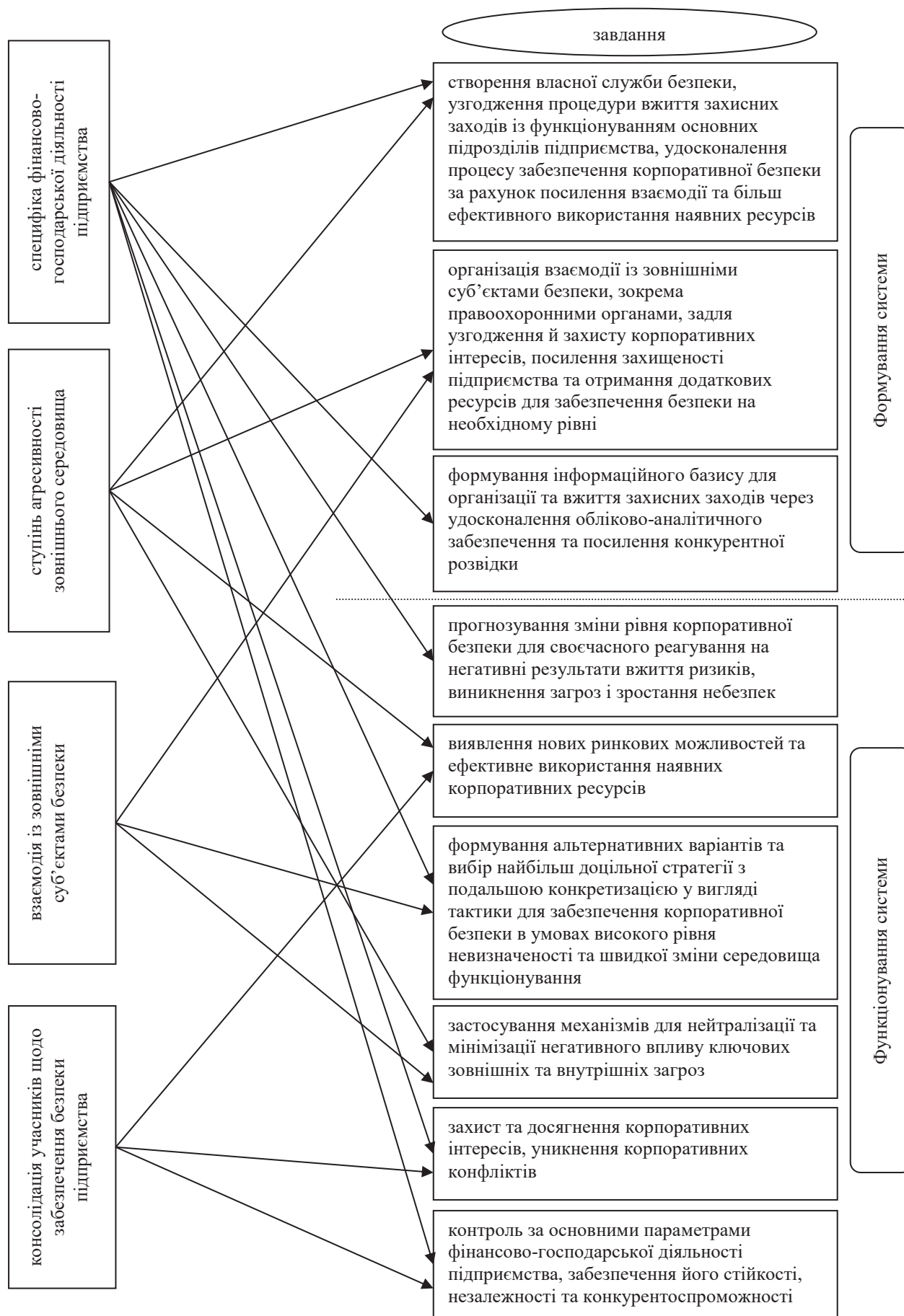

Рис. 1. Детермінанти як основа формування та функціонування системи корпоративної безпеки підприємства

В основі наших міркувань лежить розуміння детермінанти як чинника, що визначає та обмежує певне явище чи процес. Саме ці чотири детермінанти визначають як процес формування системи корпоративної безпеки, так і її функціонування, створюють основу для виконання поставлених завдань. Вони дають змогу вже на перших етапах розробити концепцію майбутньої системи для певного підприємства, складають основу стратегічного й тактичного планування. Вони залишаються незмінними та є орієнтирами під час адаптації системи корпоративної безпеки до нових умов ведення фінансово-господарської діяльності та зміни інтересів учасників підприємства.

Щодо розуміння визначених детермінантів як обмежень, то кожну з них потрібно певним чином конкретизувати. Специфіка фінансово-господарської діяльності визначає необхідність та рівень забезпечення захисту об'єктів безпеки. Йдеться не лише про корпоративну безпеку загалом, але й про конкретизацію стосовно окремих функціональних складових. Наприклад, для ІТ-компаній, окрім фінансової безпеки, визначальними будуть кадрова та інформаційна.

Високий рівень агресивності зовнішнього середовища вимагає не лише приділення уваги проблемі забезпечення безпеки бізнесу, але й виділення вже на перших етапах суттєвого ресурсного забезпечення. Взаємодія із зовнішніми суб'єктами безпеки передбачає ведення бізнесу відповідно до норм чинного законодавства. Консолідація учасників вимагає усвідомлення всіма сторонами взаємозалежності та дотримання паритетності досягнення інтересів.

Внутрішньо корпоративна ворожнеча суттєво ускладнює процес забезпечення безпеки та знижує результативність дій суб'єктів безпеки.

Визначені детермінанти створюють основу для формування та функціонування системи корпоративної безпеки в умовах окремого підприємства.

Висновки. Отже, доцільно ще раз підкреслити, що забезпечення стійкого розвитку українських підприємств в умовах високої непрогнозованої зміни середовища функціонування є можливим лише в разі приділення належної уваги проблемі безпеки, зокрема корпоративної безпеки. Запозичення іноземного досвіду є неможливим внаслідок суттєво відмінних умов формування корпоративних структур в Україні. Вирішення проблеми забезпечення корпоративної безпеки потребує перш за все усвідомлення її сутності, окреслення кола завдань та визначення можливості досягнення. Забезпечення необхідного для ефективного функціонування та розвитку рівня корпоративної безпеки є важливим щодо переконання громадян у безпечності інвестування власних заощаджень в акції з можливістю отримання належного рівня доходу з мінімальним ризиком. Поступове наближення національної практики функціонування корпорацій до стандартів країн із розвинутою економікою уможливить максимальне використання переваг корпорацій зі зменшенням недоліків.

Подальшого дослідження потребує розроблення методичних засад оцінювання корпоративної безпеки в умовах українських підприємств.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко О. Детермінанти системи економічної безпеки підприємства. *Технологический аудит и резервы производства*. 2015. № 5/6 (25). С. 4–7.
2. Кравчук П. Сутність та передумови виникнення поняття корпоративної безпеки підприємства. *Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки*. 2005. № 1. С. 165–170.
3. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : монографія / за заг. ред. А. Штангрета. Львів : Українська академія друкарства, 2017. 276 с.
4. Франчук В. Теоретичні засади корпоративної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 7. С. 161–167.

References:

1. Ilyashenko O. (2015), Determinanty systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [*Déterminants du système de sécurité économique de l'entreprise*]. *Tehnologicheskij audit i rezervy proizvodstva*. 2015. Vol. 5/6: 4–7 [in Ukrainian].
2. Kravchuk P. (2005), Sutnist ta peredumovy vynyknennia poniattia korporatyvnoi bezpeky pidpriemstva [*The essence and prerequisites for the emergence of the concept of enterprise corporate security*]. *Naukovyi visnyk Volynskoho derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky*. 2005. Vol. 1: 165–170 [in Ukrainian].
3. Shtanhret A. (2017), Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpriemstva [*Accounting and analytical support for managing the economic security of the enterprise*]. *Ukr. akad. drukarstva, L'viv* [in Ukrainian].
4. Franchuk V. (2009), Teoretychni zasady korporatyvnoi bezpeky [*Theoretical foundations of corporate security*]. *Aktualni problemy ekonomiky*. 2009. Vol. 7: 161–167 [in Ukrainian].